Alexandru Dejeu şi Securitatea

Oana IONEL

Printre „rezistenţii” anticomunişti din anii ’50, Iosif Capotă şi Alexandru Dejeu se disting nu numai datorită sfârşitului lor tragic (condamnaţi la moarte şi executaţi), ci mai ales prin caracterul exemplar al acţiunilor lor. Deşi se vorbeşte despre existenţa unei „organizaţii Capotă-Dejeu” considerăm că termenul este inexact, fugarul Iosif Capotă acţionând mai mult singur, ajutorul pe care-l primea de la diferiţi cunoscuţi nereprezentând acţiuni specifice unui grup de opozanţi[1].

Două personalităţi distincte, Iosif Capotă şi Alexandru Dejeu au avut dese contacte în perioada 1951-1957, datorită legăturii de rudenie (soţia lui Alexandru Dejeu era nepoata lui Iosif Capotă) şi a aspiraţiilor politice comune (ambii fuseseră membri marcanţi ai PNŢ-Maniu din Ardeal).

Alexandru Dejeu, personalitate complexă şi un om deosebit de curajos, a crezut până la capăt în restabilirea democraţiei în România încercând să pregătească spiritele pentru aceasta, a sfârşit ca un martir, fără să renunţe la convingerile sale. Înainte de a fi executat, întrebat de un miliţian dacă nu-i pare rău că moare, Alexandru Dejeu a răspuns că „peste 50 de ani nu o să se mai ştie care este mormântul meu şi care este mormântul dumitale!”[2].

Născut la 1 iulie 1923 în comuna Poieni, raionul Huedin, regiunea Cluj, Alexandru a fost al treilea copil din cei şase fii ai familiei de ţărani români greco-catolici, Gheorghe şi Ileana Dejeu. A absolvit cursurile Facultăţii de Medicină din Cluj în anul 1949. S-a înscris în PNŢ Maniu în toamna anului 1944, în timp ce urma Facultatea de Medicină din Sibiu, în anul 1945 participând la adunarea organizată de PNŢ la Marginea Sibiului la care au vorbit Ilie Lazăr şi Mihai Popovici, membri marcanţi ai partidului[3].

După desfiinţarea Facultăţii de Medicină de la Sibiu, în toamna anului 1945 pleacă la Cluj unde continuă să desfăşoare o activitate politică intensă în rândul studenţilor, dar şi la sate pentru a atrage ţăranii în PNŢ[4]. A fost ales în Comitetul de conducere al PNŢ-ului pe facultate şi în

---

[1] Oana Ionel, Dragoş Marcu, *Rezistenţa împotriva comunismului prin difuzarea de manifeste. Cazul Iosif Capotă,* în „Mişcarea armată de rezistenţă anticomunistă din România 1944-1962”, Editura Kullusys, Bucureşti, 2003, p. 111-132.

[2] Lucreţia Jurj-Costescu, Ion Gavrilă-Ogoranu, *Destine în rezistenţă (I)*, în „Şcoala Memoriei 2003. Prelegeri şi discuţii de la a VI-a ediţie a Şcolii de Vară de la Sighet (7-15 iulie 2003)!”, editor Armand Goşu, Fundaţia Academia Civică, Bucureşti, 2003, p. 86.

[3] ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 3223, f. 2.

[4] ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 86, vol. 8A, f. 9v.

Comitetul Tineretului Național Țărănesc din Ardeal, funcții pe care le-a deținut până la desființarea acestui partid[5].

Ca student a participat la greva din 1946, ocazie cu care a luat cuvântul în fața colegilor săi la Colegiul Academic, fapt pentru care a fost căutat de către poliție, dar își schimba mereu domiciliul şi nu a fost arestat[6].

După terminarea facultății a fost numit medic de circumscripție în comuna Călățele, apoi în Mărgău, iar din toamna anului 1951 în comuna Silivaşul de Câmpie din regiunea Cluj. În anul 1955 a fost mutat în comuna Dragu, raionul Jibou[7] unde a încercat să organizeze un nucleu de rezistență împotriva regimului din România.

Alexandru Dejeu a fost reținut de mai multe ori de securitate care spera să obțină de la el anumite date. Cel mai timpuriu document care face referire la acest lucru este o autobiografie din 26 august 1953, redactată în fața organelor securității[8]. Iosif Iancu (un apropiat de-al său din comuna Dragu) declara în anchetă că: „În cursul anului 1955 sau 1956, după ce Dejeu a venit de la securitatea Jibou unde fusese arestat pentru 24 de ore şi apoi a fost pus în libertate, mi-a spus că autoritățile de stat i-au dat însărcinarea să fie agent al lor, în sensul de a le da date cu privire la persoana mea, a lui Cozar Alexandru şi a lui Colceru"[9].

Alexandru Dejeu a făcut obiectul unui dosar informativ deschis pe numele său la 6 septembrie 1957[10], după ce fusese trecut în „evidențele de suspecți ale comunei Dragu" din octombrie 1955[11]. Din „Hotărârea de deschidere a dosarului" aflăm că: „Având în vedere faptul că sus-numitul se bucură de încrederea elementelor duşmănoase din comuna Dragu, a fost luat în studiu în vederea recrutării, iar la data de 23 octombrie 1956 s-a trecut la recrutarea lui ca agent în problema PNȚ Maniu"[12].

Din această perspectivă, a colaborării sale cu securitatea, Alexandru Dejeu este un caz aparte în rândul oponenților regimului comunist. Suntem de părere că prin acțiunile sale, Alexandru Dejeu făcea un joc dublu, destul de periculos, pe care l-a acceptat, probabil, pentru că nu a avut de ales, ba mai mult, a considerat că prin inteligență ar fi putut controla ofițerul de securitate care-l avea în legătură şi ar fi putut ține la distanță încercările repetate de arestare ale lui Iosif Capotă şi, implicit, descoperirea legăturilor sale cu fugarul şi a „rețelei" de apropiați.

[5] ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 3223, f. 3.
[6] ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 86, vol. 1, f. 337.
[7] *Ibidem*, f. 228.
[8] ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 3223, f. 201-202.
[9] ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 86, vol. 5, f. 120.
[10] ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 3223, f. 5.
[11] *Ibidem*, f. 136.
[12] *Ibidem*, f. 3.

În toamna anului 1957 nici măcar securitatea nu mai era mulțumită de colaborarea lui Alexandru Dejeu, iar într-un raport se preciza clar: „a furnizat unele materiale fără importanță despre diferite elemente foste în PNȚ Maniu din comuna Dragu”[13], iar „la întâlnire se prezenta de obicei fără material, iar față de L.O. care ținea legătura cu el avea o serie de manifestări dușmănoase cu privire la politica externă și internă a URSS și RPR, spunând în mai multe rânduri că el are o altă platformă politică decât cea a PMR și că PMR-ul nu este iubit de oameni și nici chiar de membrii lui, pentru că măsurile pe care le ia nu sunt juste și gândite etc, constatându-se că este un element înrăit și dușman al poporului și regimului democrat popular, fapt pentru care nu prezintă încredere, fiind capabil oricând să desfășoare activitate organizată împotriva regimului”[14].

De la începutul colaborării cu securitatea, Alexandru Dejeu a impus anumite reguli: „pe baza informațiilor lui să nu se treacă la arestarea vreo unei persoane, iar datorită faptului că el nu este de acord cu politica partidului, nu vrea să se facă vărsare de sânge, adică în cazul că unele persoane ar încerca să se organizeze și să treacă la acțiune armată, el va semnala ca să se ia măsuri de împrăștierea lor și nicidecum măsuri pentru arestarea acestora”[15]. Așadar, Dejeu camufla acțiunile ostile contra regimului, ale sale și ale apropiaților săi, prin acceptarea colaborării cu securitatea în mod formal.

În luna februarie 1951 Alexandru Dejeu s-a căsătorit cu Ana Rauca în comuna Mărgău. Din acest moment a întreținut dese contacte cu Iosif Capotă, care era fugar, l-a ajutat cu bani, alimente, cărți, haine discutând deseori despre situația internă și internațională, ambii fiind de acord că regimul comunist din România nu putea fi acceptat[16].

În toamna anului 1951 Alexandru Dejeu a primit de la Iosif Capotă mai multe manifeste pe care le-a răspândit în orașul Cluj[17]. În anchetă a recunoscut faptul că a citit manifeste prezentate de Iosif Capotă și a afirmat curajos: „am citit manifestul și după părerea mea acesta nu era în contradicție cu libertatea de a scrie și de a vorbi”[18].

Spre deosebire de Iosif Capotă care vedea schimbarea regimului comunist din România numai în urma unui război dintre Est și Vest, concepția lui Alexandru Dejeu în legătură cu aceasta a variat, în funcție de evenimentele interne și internaționale. Dacă până în anul 1953 nu vedea altă posibilitate decât războiul dintre Occident și URSS, după 1953, datorită destinderii politice interne și internaționale, acorda șanse mari unei înțelegeri în urma căreia URSS-ul și țările pe care și le subordonase s-ar fi conformat condițiilor impuse de Occident și s-ar fia ajuns la schimbarea

---

[13] *Ibidem.*
[14] *Ibidem*, f. 4
[15] *Ibidem*, f. 141; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 86, vol 17, f. 69.
[16] ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 86, vol. 1, f. 359.
[17] *Ibidem*, vol. 8A, f. 20.
[18] *Ibidem*, vol. 5, f. 60.

regimurilor comuniste de aici[19]. În cadrul anchetei declara: „Am înțeles schimbarea regimului comunist din RPR printr-o evoluție lentă care ar putea dura 5-10 ani, începând prin amnistierea deținuților politici, apoi când s-ar fi domolit spiritele s-ar fi permis apariția unor ziare independente sau chiar în opoziție şi apoi partide politice de opoziție, după acestea urmând apoi alegeri libere"[20]. În urma evenimentelor din Ungaria din 1956, Alexandru Dejeu credea că „a început epoca revoluțiilor" astfel că schimbarea regimului din RPR se putea face numai printr-o revoluție sau o răscoală[21].

După ce a fost transferat ca medic în comuna Dragu, raionul Jibou, Alexandru Dejeu a încercat să afle părerile politice ale unor foşti membri ai PNȚ-ului din comună şi din împrejurimi, precum şi starea de spirit a țăranilor în vederea constituirii unui „nucleu" împotriva comunismului. Erau luate în considerație mai multe eventualități: posibilitatea izbucnirii unui război sau a unei răscoale, când ar fi avut nevoie de oameni pentru a-i utiliza împotriva regimului comunist, folosirea acestor oameni în scopul răspândirii unor manifeste ostile partidului comunist sau o eventuală schimbare neaşteptată a regimului, când acest nucleu l-ar fi ajutat la o reconstituire rapidă şi masivă a PNȚ-ului[22].

Din discuțiile cu țăranii Iosif Iancu, Alexandru Cozar şi Vasile Pop, Alexandru Dejeu a aflat nemulțumirile lor şi a încercat să-i influențeze împotriva regimului; în anchetă declara: „eu eram medic, nu puteam să judec aşa cum judeca țărănimea. Țăranii ceilalți aveau încredere în mine şi aş fi putut discuta cu ei în mod deschis"[23]. Deşi era adeptul schimbării regimului din România prin metode nonviolente, Alexandru Dejeu consemna, cu curaj: „... aş fi vrut să am şi eu pistol în caz de revoluție şi declar că n-aş fi tremurat apăsând pe trăgaci în cazuri absolut necesare"[24]. În condițiile unei răscoale nu ar fi exclus violența, dar ea trebuia limitată la strictul necesar reuşitei[25]. Singurul apropiat a lui Alexandru Dejeu care deținea armă personală, Iosif Iancu, a fost sfătuit să o întrebuințeze în caz de răscoală pentru că „în asemenea împrejurări numai cu răsculații se poate ține"[26].

Alexandru Dejeu considera că ar fi fost posibilă declanşarea unei revoluții în Germania, Polonia, Ungaria şi în România, iar pentru această eventualitate s-a gândit că ar fi bine să răspândească manifeste care să pregătească populația pentru acțiune. Manifestele trebuiau lansate în aceiaşi zi şi la aceeaşi oră în mai multe localități: Bucureşti, Braşov, Cluj, Oradea, Brad, Timişoara,

[19] *Ibidem*, vol. 1, f. 339v-340.
[20] *Ibidem*, f. 306v.
[21] *Ibidem*, f. 342.
[22] *Ibidem*, f. 341-341v
[23] *Ibidem*, vol. 5, f. 59-59v.
[24] *Ibidem*, vol. 8A, f. 27.
[25] *Ibidem*, vol. 5, f. 344v.
[26] *Ibidem*, f. 50.

Târgul Mureş, Baia Mare[27]. Alexandru Dejeu a redactat şi un manifest concept pe care l-a distrus, apoi pentru a nu fi găsit asupra sa.

Manifestul concept era scris în numele „Uniunii Creştine de Eliberare Naţională”, denumirea unei organizaţii fictive, şi nu era definitivat, acţiunea urmând a se încheia atunci când împrejurările ar fi impus-o. În cuprinsul manifestului se arăta starea de fapt a regimului ocupaţiei sovietice şi se făcea apel la lupta pentru libertate, anunţându-se că nu vor avea de suferit cei care făcuseră politică comunistă cu condiţia de a înceta orice colaborare cu regimul.

„Uniunea Creştină de Eliberare Naţională

Cetăţeni şi cetăţene!

De peste 13 ani ţara noastră zace sub jugul apăsător al asupritorului străin cu concursul trădătorilor de patrie din mijlocul nostru.

Ţărani schingiuiţi şi jefuiţi în profitul derbedeilor satului; muncitori înfometaţi şi vlăguiţi de puteri prin norme neomenoase; intelectuali umiliţi şi batjocoriţi reduşi la o existenţă mecanică, mizerie, foamete, lacrimi, închisoare, sânge, moarte şi... moarte.

La adăpostul acestei terori, ţara a fost stoarsă de bogăţiile sale......în profitul ocupantului. Iată tragicul bilanţ al unei guvernări incompetente şi aservită străinilor.

Dar Dumnezeul părinţilor noştri nu ne-a uitat.... Iureşul libertăţii e irezistibil; vai de cei ce i se vor opune în marşul său triumfător!

Jos tirania! Trăiască libertatea!

Germania a dat semnalul de luptă. Înainte!

În aceste clipe mărețe şi teribile, ne adresăm voua securişti, activişti de partid, preşedinţi de Sfaturi Populare, miliţieni: încetaţi imediat activitatea voastră trădătoare şi treceţi de partea luptătorilor pentru libertate! În caz contrar, noi nu recunoaştem altă pedeapsă decât moartea!

Asigurăm solemn că nimeni nu va avea de suferit de pe urma activităţii sale din trecut şi că fiecare va putea să-şi clădească viitorul potrivit aptitudinilor sale.

Patria liberă şi fericită va şti să găsească mângâiere deopotrivă pentru toţi fiii săi!”[28].

A încercat să facă rost de şapirograf pentru a putea multiplica manifestul; cum nu a găsit, a combinat substanţele necesare (glicerină, gelatină şi apă) făcând un experiment destul de reuşit. Lucrurile s-au oprit însă aici, manifestul nefiind vreodată multiplicat şi răspândit.

În anul 1956 Alexandru Dejeu a redactat o scrisoare pe care intenţiona să o trimită prin ambasade posturilor de radio din străinătate (Londra, Paris, Europa Liberă şi Vocea Americii) prin care solicita să i se transmită ştiri privitoare la evoluţia viitoare a evenimentelor internaţionale cu

---

[27] *Ibidem*, vol. 1, f. 345.
[28] *Ibidem*, f . 348-348v.

scopul de a se orienta şi pentru a-şi pregăti din timp acțiunile. Conținutul scrisorii era următorul:

„Noi, cei de după cortina de fier, nu ne îndoim de bunele intenții ale lui Hruşciov în ce priveşte eliberarea noastră. Ce se va întâmpla însă dacă aripa stalinistă în frunte cu Molotov va pune mâna pe putere şi va schimba cursul favorabil actual al politicii URSS? Suntem convinşi că în Occident situația reală se cunoaşte şi vă rugăm sub o formă mascată să ne-o aduceți la cunoştință în emisiunile dumneavoastră”[29].

În legătură cu aceasta, medicul declara: „În vara anului 1956 am redactat nişte scrisori către posturile imperialiste. La acest fapt am fost determinat în urma unor evenimente care mi-au inspirat o uşoară îngrijorare în ceea ce priveşte situația politică din țara noastră şi în urma cărora m-am hotărât, ascultând posturile de radio străine, să aflu de la o emisiune deghizată, dacă presupunerile mele sunt adevărate. Am vrut să trimit scrisorile posturilor de radio occidentale prin ambasadele neutre din Bucureşti şi anume: Egipt, India, Indonezia, Italia, Danemarca, Suedia şi Norvegia. Doream ca personal să mă duc cu aceste scrisori la Bucureşti însă deoarece acest lucru solicita să stau în Bucureşti mai bine de două săptămâni, ceea ce nu am putut face din cauza serviciului, am rugat-o pe soacra mea să-mi facă acest serviciu”[30]. Dar Ana Capotă a ezitat să facă acest lucru din cauza pericolului prea mare la care se expunea.

Acțiunile lui Alexandru Dejeu împotriva regimului din RPR s-au concretizat şi în influențarea persoanelor apropiate să nu accepte hotărârile luate de partidul comunist. Astfel, la începutul anului 1957 l-a sfătuit pe Iosif Iancu să nu se înscrie în întovărăşirea agricolă pentru ca în acest fel să-i determine şi pe alți țărani să-i urmeze exemplul[31].

Cel mai puternic argument în sprijinul ideii că Alexandru Dejeu întreținea în mod formal legătura cu securitatea este un raport informativ redactat de ofițerul care ținea legătura cu el, din 10 iulie 1957. Noi l-am numit „un alt fel de notă informativă” şi îl redăm în întregime[*]. „Cu ocazia întâlnirilor planificate cu agentul « Haidoş Vasile » din comuna Dragu, am putut să constat că acesta încă nici până în prezent nu am reuşit ca să-l determin să vadă problemele în spiritul liniei partidului nostru, ba mai mult cu ocazia întâlnirilor are pretenția ca să purtăm discuții cu privire la politica internațională şi însuşi ideile şi principiile politice ale diferitor oameni de stat. Deşi am încercat să-l combat în a ajunge cu idei şi discuții atât de departe şi care în multe cazuri acesta le are preconcepute, voi relata mai jos câteva cazuri şi afirmații ce le-a avut în discuții.

Cu ocazia întâlnirilor anterioare, cerându-i să arate manifestările concrete ale elementelor duşmănoase cu care a discutat şi are posibilitatea să discute şi să arate în mod concret manifestările

---

[29] *Ibidem*, vol. 8A, f. 18v.
[30] *Ibidem*, vol. 1, f. 352.
[31] *Ibidem*, f. 377.
[*] Raportul informativ a fost transcris fără nici o intervenție în text.

acestora, atunci a afirmat că « 90% din populație este împotriva regimului »; cerându-i să documenteze acest lucru în mod concret, a spus că a arătat afirmațiile lui Iancu Iosif, Cozar Alexandru, Colcer Simion şi alții aşa că de părerea acestora sunt şi restul locuitorilor şi chiar membri PMR unii dintre ei, cerându-i să arate la concret afirmă că nu mai reține numele însă părerea lui în general asta este că oamenii nu iubesc regimul pentru faptul că sunt prea constrânşi în a se înscrie în GAC şi că sunt privați de drepturi.

A arătat apoi că partidul face o mare greşeală că nu dă dreptul cuvântului, adică de a spune fiecare ceea ce simte, ci acel care îndrăzneşte să critice politica şi linia partidului este arestat şi condamnat, spunând apoi că ar fi bine dacă partidul ar admite încă un partid în opoziție şi atunci să pornească la atragerea maselor din opoziție nu din politică impusă şi atunci partidul care ar ieşi mai tare din opoziție şi care ar avea o politică mai justă acela s-ar bucura de încredere.

Combătându-l că la alegerile din 1946, 1948 a plecat în opoziție, a arătat că nu a fost opoziție deoarece acei care au îndrăznit să facă propagandă împotriva regimului şi partidului au fost arestați şi că s-au făcut ce comuniştii au vrut cu voturile că nu i-a tras nimeni la răspundere.

La întâlnirea din 9 iulie a.c., sus-numitul mă întâmpină cu cuvintele « ați văzut că am avut dreptate », începând să explice că schimbările ce au avut loc în URSS se datorează faptului că Molotov a avut atitudine duşmănoasă față de Tito şi că cei care au fost înlocuiți au căutat să aplice politica lor stângistă moştenită de la Stalin, spunând apoi că tov. Hrusciov este un geniu politic al timpurilor de astăzi şi că el va împăca lumea spunând că se orientează după politica adoptată de Tito şi că până la urmă URSS va deveni un stat parlamentar că aceasta este cea mai bună formă de stat.

Căutând a-i explica faptul că schimbările au fost făcute din cauză că în sânul unui partid al muncitorilor nu se admit fracțiuni sau discuții antipartinice, deoarece acestea ajută duşmanul în a lovi în stat şi partid, atunci sus-numitul a început discuții în legătură cu articolele publicate de Mao Tze Dun, spunând că acest om încă se afirmă a fi un mare politician însă are o serie de contraziceri în articolele ce le face arătând cazul unde în articol se arată că « marxismul trebuie supus unei critici că el este tare şi ce este tare totdeauna va învinge etc. » (a dat exact fragmentul din articolul apărut). Iar apoi arată că mai jos tot în acel articol spune « contrarevoluția va fi suprimată şi alte probleme », afirmând că de ce nu dă voie contrarevoluției să supună criticii marxismul, afirmând apoi că marxism-leninismul are foarte multe « lacune ».

În concluzie acest agent este o fire foarte recalcitrantă şi se pretinde a fi un mare « gânditor socialist », iar cu ocazia întâlnirilor dacă refuzi a discuta cu el probleme ale politicii mondiale, spune că suntem slab pregătiți, iar când îi dai voie să discute şi are o serie de afirmații însă aproape

majoritatea împotriva liniei partidului şi preamăreşte socialismul ce-l face Tito sau pe socialiştii din țările capitaliste.

Față de cele declarate propun ca tov. Şef să participe la întâlniri mai dese cu acesta sau dacă este cazul şi tov. Şef va aprecia să participe şi tov. din conducerea Regiunii.

Lucrător operativ Lt. lam. Dîrjan Ioan"[32].

De altfel toți apropiații săi despre care dădea note informative ştiau despre acest lucru, iar înaintea întâlnirilor cu ofițerul de securitate Alexandru Dejeu le dădea o copie a notelor, după ce le discuta cu cei în cauză[33].

Securitatea realiza referate lunare în care se analizau „rezultatele obținute şi măsurile luate în acțiunea individuală Dejeu Alexandru"[34]. Într-un astfel de raport, din 4 decembrie 1957, se menționa că Vasile Pop, gestionar al magazinului din comuna Dragu, arestat pentru delapidare în iunie 1957, a declarat că „în comuna Dragu ar exista o organizație subversivă care are legături cu fugarii de prin păduri şi că din organizație face parte medicul Dejeu"[35]. Prin urmare, „cu numitul Dejeu Alexandru să se țină legătura în mod formal, iar dosarul personal a fost clasat la arhivă"[36].

Pentru perioada următoare s-a realizat interceptarea corespondenței lui Alexandru Dejeu şi a soției sale[37], iar la 30 octombrie 1957 s-a percheziționat locuința medicului din comuna Dragu[38].

Alexandru Dejeu a fost arestat în ziua de 7 decembrie 1957[39].

În cadrul anchetei, Alexandru Dejeu a făcut declarații complete şi îndrăznețe, în care-şi expunea convingerile sale politice, numai după ce s-a convins că se cunosc toate persoanele implicate, că sunt arestate şi au făcut mărturisiri complete. Astfel, în februarie 1958 a scris o declarație care se întinde pe 46 de pagini, un fel de autobiografie, în care îşi expunea convingerile politice şi acțiunile sale din 1938 până în momentul arestării[40]. Această declarație curajoasă descrie cu lux de amănunte frământările sale în diverse momente ale istoriei şi afirmă cu tărie dezacordul față de politica regimului comunist.

El consemnează că: „m-am hotărât să declar tot adevărul, convins fiind că negația în continuare nu-şi mai are rost. N-aş face acest lucru fără să fiu convins de cele afirmate mai sus şi țiu să declar că rostul negării de până acum a fost nu diminuarea răspunderii personale, ci limitarea

---

32 ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 3223, f. 137-138.
33 ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 86, vol. 5, f. 120; *Ibidem*, vol. 8A, f. 21v-22.
34 ACNSAS, fond Informativ, dosar nr., 3223, f. 156.
35 *Ibidem*, f. 157.
36 *Ibidem*.
37 *Ibidem*, f. 30.
38 *Ibidem*, f. 149.
39 ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 86, vol. 1, f. 272.
40 *Ibidem*, vol. 8A.

persoanelor arestate. Mă refer la număr. Aş vrea să arăt de la bun început că nu regret tot ceea ce am făcut şi dacă istoria s-ar repeta, în fond aş face la fel, aş modifica însă profund forma”[41], în sensul de a face tot posibilul să nu fie prins de securitate.

De altfel, pe toată perioada anchetei nu a încetat nici un moment să-şi afirme propriile convingeri politice, deşi era conştient, desigur, de urmări. El afirma: „Din momentul când mi s-a părut că partidul comunist conduce țara noastră ca o situație rezultată dintr-o ilegalitate, din acest moment am încercat prin cuvânt scris şi vorbit să influențez mersul evenimentelor, să conving lumea despre adevărul susținut de mine şi despre minciunile susținute de altul. Convingerile mele politice erau cunoscute de toți prietenii mei şi de cei care nu-mi erau prieteni, de activişti de partid, de membrii organelor de securitate, niciodată nu m-am ferit să-mi afişez în mod sincer această convingere”[42].

Alexandru Dejeu a făcut o singură concesie: la 21 martie 1958 a cerut să facă declarații în legătură cu discuțiile purtate cu organele securității[43]; cererea i-a fost respinsă a doua zi pentru că „nu are nici o importanță pentru cauză şi activitatea infracțională desfăşurată de învinuit”[44].

Avocatul desemnat pentru a-l apăra pe Alexandru Dejeu a încercat să prezinte activitatea lui în termenii ideologiei marxiste, sperând că poate învinge sistemul cu propriile sale armele. El accentua asupra faptului că „în perioada de trecere de la capitalism la socialism sunt elemente care nu vor să admită noua orânduire socială şi inculpatul prin activitatea sa face parte din această categorie”[45]. Pentru că era fiu de țărani, aşadar avea origine socială sănătoasă, Alexandru Dejeu a fost influențat de „ideologia burgheză” doar în anii facultății, întreținută apoi prin legătura de rudenie cu Iosif Capotă. De asemenea, periculozitatea socială a faptelor a fost redusă datorită cercului restrâns de persoane care aveau cunoştință de ideile sale. De aceea instanța de judecată era rugată să renunțe la pedeapsa capitală şi să hotărască doar „izolarea temporară din sânul societății libere şi muncitoare”. În final arata că: „Fiind un element tânăr, de profesiune medic uman, nu trebuie a se pierde speranța îndreptării sale. Se recunoaşte că în momentul când se judecă inculpatul el se arată un duşman al regimului de democrație populară, dar însăşi această sinceritate în a-şi recunoaşte simțămintele sale politice reacționare trebuie să conducă la ideea că acest inculpat printr-o educație serioasă politico-ideologică socialistă el poate să-şi schimbe gândurile care la ora actuală sunt extrem de răvăşite. Rugăm instanța de judecată a lua în considerare cele expuse mai sus şi prin aplicarea principiilor umanismului socialist să se încerce îndreptarea unui om, să se încerce redarea

[41] *Ibidem*, f. 5.
[42] *Ibidem*, vol. 5, f. 58v-59.
[43] *Ibidem*, vol. 1, f. 431.
[44] *Ibidem*, f. 429.
[45] *Ibidem*, vol. 5, f. 210.

în sânul societății muncitoare a unui medic în pragul tinereții şi se poate ajunge la aceasta numai prin înlăturarea sancțiunii capitale ce ar fi ireparabilă”[46].

Până la sfârşit Alexandru Dejeu a susținut că nu regretă relațiile sale cu Capotă Iosif, iar dacă istoria s-ar repeta, ar face acelaşi lucru[47].

În recursul din 15 iulie 1958 Alexandru Dejeu a solicitat anchetarea sa de Procuratură deoarece a dat note informative, dar nu a menționat nicăieri că regretă cele întâmplate, aşa cum procedau ceilalți condamnați implicați în proces[48].

Pentru că recursul a fost respins, avocatul a înaintat Prezidiului MAN o cerere de grațiere, la 2 august 1958[49], respinsă în şedința din 22 august 1958[50].

Alexandru Dejeu fost împuşcat la Penitenciarul Gherla la 2 septembrie 1958[51].

La puțin timp după pronunțarea sentinței, locotenentul major Francisc Uțiu solicita repartizarea locuinței lui Alexandru Dejeu din Cluj pentru că soția trebuia să nască şi nu aveau locuință. Cererea a fost aprobată la 5 august 1958[52]. Soția lui Alexandru Dejeu a fost şi ea arestată, fetița era, probabil, în grija unei rude; cei din sistem erau conştienți că recursul nu va fi acceptat, iar dacă soția sa ar fi scăpat cu viață din închisoare, nu ar fi meritat luxul de a avea locuință proprietate personală în Cluj.

La 26 ianuarie 1998 Curtea Supremă de Justiție a pronunțat recursul în anulare împotriva sentinței nr. 900 din 8 iulie 1958 a Tribunalului Militar al regiunii a III-a Militară şi deciziei nr. 213 din 1 august 1958 a Tribunalului Suprem – Colegiul Militar[53].

Rezistența împotriva consolidării regimului comunist în România nu poate fi caracterizată astăzi fără a recupera măcar o parte din ideile şi manifestările publice ale unor lideri sau chiar oameni simpli. Activitatea lor îndreptățeşte recunoaşterea rezistenței ca fapt istoric real. Alexandru Dejeu mărturisea în anchetă: „Ceia ce eu cred că a urmărit Capotă Iosif este acelaşi scop pe care l-am urmărit şi eu în alte condițiuni de relativă libertate, să influențez mersul evenimentelor politice prin cuvântul scris şi vorbit spre o schimbare a regimului actual politic într-un regim liberal-democrat”[54].

---

46 *Ibidem*, vol. 5, f. 211.
47 *Ibidem*, f. 223.
48 *Ibidem*, f. 320v.
49 *Ibidem*, vol. 6, f. 71.
50 *Ibidem*, vol. 24, f. 67.
51 *Ibidem*, vol. 19, f. 119; *ibidem*, vol. 8A, f. 29 („Proces-verbal de execuție”).
52 *Ibidem*, vol. 25, f. 139.
53 *Ibidem*, vol. 28, f. 1-20.
54 *Ibidem*, vol. 6, f. 59.

Publicat în „*Experimentul Piteşti – reeducarea prin tortură”. Opresiunea țărănimii române în timpul dictaturii comuniste*, ediția a IV-a, Piteşti, 24-26 septembrie 2004, Fundația Culturală *Memoria* Filiala Argeş, Piteşti, 2005, pp. 419-428.